

Džemal Najetović

**CAZINSKA BUNA 1950.
I PITANJE DRŽAVNE BEZBJEDNOSTI¹**

**THE 1950 CAZIN REVOLT
AND THE ISSUE OF NATIONAL SECURITY**

Sažetak

Tekst je prikaz knjige Državna bezbjednost NRBiH i Cazinska buna 1950. – činjenice i kontroverze.

Summary

The text contains a review of the book entitled National security of the People's Republic of Bosnia and Herzegovina, and the Rebel of Cazin from 1950. Facts and controversies.

1. Uvod

U političkoj teoriji u analizi totalitarnih diktatura (fašističke, nacističke i boljševičke) polazi se od Friedrichovog idealtipskog pojma totalitarizma. Prema njemu, sve totalitarne diktature imaju šest zajedničkih karakteristika. Prva je do u detalje razrađena ideologija koju podanici moraju, bar pasivno, akceptirati. U njoj je sadržan zahtjev koji se temelji na radikalnom ukidanju postojećeg poretka i uspostavi novog. Druga, u sistemu postoji jedna masovna politička partija koju, u pravilu, vodi pojedinac-diktator. Partija

---

¹ Prikaz knjige *Državna bezbjednost NRBiH i Cazinska buna 1950. – činjenice i kontraverze* Mirsada D. Abazovića, Bemust, Sarajevo, 2009, 277 str.

obuhvaća oko deset posto populacije. Čvrsto jezgro partije je strasno i bez pogovora odano partijskoj ideologiji i nastoji pridonijeti njenom sveopćem prihvaćanju. Partija je hijerarhijski i oligarhijski strukturirana. Treća, na djelu je sistematski teror koji provodi tajna politička policija, koju podržava i nadgleda partija. Teror tajne policije je uperen kako protiv vidljivih neprijatelja režima tako i protiv proizvoljno odabranih društvenih grupa. Tajna policija koristi savremenu nauku, posebno naučnu psihologiju. Četvrta, na djelu je, tehnologijski uslovljen, potpuni monopol kontrole svih sredstava masovne komunikacije. Peta, postoji sličan, tehnološki uslovljen monopol nad svim oblicima efektivne oružane sile. Šesta je centralizirano upravljanje i kontrola cjelokupne ekonomije.²

2. Tehnički podaci o knjizi

Knjiga ima 277 stranica. Prilozi su dati na 168 stranica. Pisana je kompjuterskim ispisom, uobičajenim poredom, marginom i formatom slova 12. Format knjige je B-5, tvrdi povež.

Knjiga sadrži deset poglavlja: Uvod; Cazinska buna 1950. godine kao tabu tema; Publicistika i Cazinska buna; (Po)buna; Progon i odmazda; Kaznene mjere; Ko su progonjeni, a ko progonitelji; Varijacija progonitelja u kaznenoj politici; Jugoslavija u vrijeme Cazinske bune – kratak osvrt (uz kontekst Informbiroa); In fine finali; Literaturu; Recenzije; Skraćenice, Priloge i Registar imena.

U *Uvodu* autor daje historijske, društvene i kulturalne prilike toga doba i prostora. U poglavlju *Cazinska buna 1950. godine kao tabu tema* obrađen je odnos tadašnje javnosti prema Cazinskoj buni. U poglavlju *Publicistika i Cazinska buna* dat je prikaz izvora koji su tretirali Cazinsku bunu. U poglavlju *(Po)buna*, autor detaljno analizira Cazinsku bunu, dajući potpune informacije o akterima u njoj. U poglavlju *Progon i odmazda* date su informacije o mjerama preduzetim od organa vlasti radi procesuiranja aktera Cazinske bune i mjerama prema njima i članovima njihovih porodica. U poglavlju *Kaznene mjere* obrađeni su postupci sankcioniranja aktera Cazinske bune, od smrtne kazne do kazne društveno korisnog rada. U poglavlju *Ko su progonjeni, a ko progonitelji* data je socijalna, vjerska i nacionalna struktura progonitelja i progonjenih. U poglavlju *Varijacija*

---

² Leksikon temeljnih pojmova politike, Zagreb, 1990, str. 70-72.

progonitelja u kaznenoj politici prikazan je odnos državne vlasti prema nezakonitim postupcima izvršne vlasti u to doba. U poglavlju *Jugoslavija u vrijeme Cazinske bune – kratak osvrt (uz kontekst Informbiroa)* predstavljene su tadašnje političke, ekonomske i društvene prilike u Jugoslaviji. U poglavlju *In fine finali* dat je osvrt na državnu reakciju u slučaju Cazinske bune.

Knjiga sadrži brojne fotokopije dokumenata, tabele, fotografije i inserte iz stručne literature.

Sadržaj knjige je u funkciji upoznavanja širokog kruga čitalaca s problematikom vezanom za Cazinsku bunu iz 1950. godine.

Literaturni izvori su brojni, kako domaći tako i inostrani, aktuelni i primjereni sadržaju knjige. Riječ je o knjigama (52), enciklopediji (1), leksikonu (1), statističkom godišnjaku (1) i zborniku radova (1).

3. Aktuelnost i originalnost tematike knjige

Autor ovom knjigom na jednom mjestu ukazuje na svu problematiku vezanu za Cazinsku bunu. Na jasan, naučno-stručan i pregledan način uspio je obraditi problematiku vezanu za djelatnost Državne bezbjednosti i pravosuđa u jednopartijskom sistemu u NRBiH.

Pristup obrađenoj temi je originalan, kako po svojim sadržajima tako i po konkretnoj problematici.

Autor je obradi sadržaja pristupio multidisciplinarno, pri čemu je koristio više istraživačkih metoda. Obradio je sigurnosne, pravne i moralne implikacije Cazinske bune na političke i sigurnosne prilike u Bosni i Hercegovini u to doba.

Ukazao je na strukturalne elemente Cazinske bune, kao višeslojnog fenomena.

Upozorava da su u ovom slučaju organi za provođenje i zaštitu zakona Državna bezbjednost i pravosuđe bili krajnje represivni i u sprezi s Komunističkom partijom (kasnije Savezom komunista), što je, inače, karakteristika jednopartijskih sistema, utemeljenih na sprezi partije i države, državnom vlasništvu nad sredstvima za proizvodnju i reduciranim pravima i slobodama.

Cazinska buna je do prvih višestranačkih izbora u Bosni i Hercegovini smatrana jednim od najkрупnijih kontrarevolucionarnih događaja. Nasilje i surovost tog režima može se vidjeti i iz drakonskih presuda

akterima Cazinske bune, koju karakterizira složenost, dinamika, nestrukturiranost i tendencioznost.

4. Terminologija, jezik i stil

Autor je u knjizi pravilno koristio naučni i stručni vokabular. Tekst je primarno pisan opisnim i analitičkim jezikom. Jezik i stil su razumljivi, jasni, jednostavni, prirodni, odmjereni, racionalni, koherentni i stručni. Gdje je bilo potrebno, autor je pravilno i dozirano koristio ekspertni jezik sa stručnim terminima. Autor je uspješno izbjegao zamke frazeologije, u smislu da je poopćavao konkretne događaje i koristio leksiku *sui generis*.

5. Ocjena i kategorizacija knjige

Ova knjiga, iako se bavi događajem od prije skoro 60 godina – Cazinskom bunom, ima sve karakteristike savremene naučne knjige. Ona je direktan doprinos izučavanju totalitarnih političkih sistema i djelatnosti njihovih podsistema: politička stranka, službe sigurnosti, policija i pravosuđe. S naučnog i praktičnog stanovišta, a posebno način obrade pojedinih pitanja i korištena terminologija, knjiga je vrijedan doprinos problematici istraživanja djelatnosti tajne službe u jednopartijskom političkom sistemu.

Autor je imao u vidu da obrađeni sadržaji imaju svoj pojmovnik i odlično ga iskoristio. Osim onima koji su se bavili ili se bave ovom problematikom, knjiga može koristiti i onima koje interesira problematika vezana za djelatnost tajnih službi.

Ova knjiga je široke namjene. Njen sadržaj usredotočen je na djelatnost Državne bezbjednosti NRBiH.

Kompleksne tajne aktivnosti autor je obradio deskriptivno. U manjem dijelu knjige autor koristi i nekonvencionalne izraze, što se odnosi na citate određenih poruka identično kako su ih autori svojeručno napisali.

Širina i dubina obrade pojedinih pitanja u razmjeri su s njihovom praktičnom relevantnošću. Autor je vodio računa da ne minimizira prethodnike koji su pisali o Cazinskoj buni, već se s dignitetom odnosi prema njima, pritom ispunjavajući praznine koje oni nisu uspjeli obraditi.

Autor je pisanju knjige pristupio izrazito naučno, odgovarajućim instrumentarijem, istražujući konkretan događaj iz burnog i dinamičnog

vremena, koji se desio dvije godine nakon Rezolucije Informbiroa, a da pritom nije odbacio dosadašnje njegove opise. Svaku tvrdnju potkrijepio je fotokopijom relevantnog dokumenta, vodeći računa da ne ugrozi naučne standarde. S obzirom na opširnost obrade svih pitanja, knjiga se može koristiti u edukacijske svrhe. Prilikom elaboriranja osjetljivih pitanja autor je pokazao smjelost i originalnost Načinom prezentacije određenih sadržaja potiče čitalačku stručnu i naučnu znatiželju, kako među teoretičarima tako i praktičarima koji su profesionalno angažirani u sigurnosnim agencijama.

Knjiga je naučno-stručnog karaktera, napisao ju je stručnjak kompetentan za oblast nacionalne sigurnosti, koji je u njoj sublimirao naučna i edukacijska iskustva vrsnog naučnika i pedagoga. Autor je ovom knjigom prevladao vrijeme zla. On nije amater, već je u Bosni i Hercegovini najviši naučni autoritet za oblast nacionalne sigurnosti.

Ovom knjigom autor daje originalan doprinos i značajan poticaj istraživanju rada sigurnosnih agencija u jednopartijskim političkim sistemima.

Cjelokupno pisanje knjige prožeto je osloncem na dokumentaciju, kao i njenim prikazom. Ova knjiga je rezultat velikog pasioniranog istraživačkog rada. Centralna tema je Cazinska buna, koju je autor uspješno rekonstruirao.

Oni čitaoci koji imaju određena saznanja o Cazinskoj buni iz ove knjige mogu saznati to što o njoj do sada nisu znali.

Kakav je bio odnos politike i organa vlasti toga doba autor je prikazao na strani 10 citirajući historičara Dušana Bilandžića: „Državna vlast, vojska, državna sigurnost i milicija bile su potpuno u rukama KPJ. Na rukovodećim mjestima u svim institucijama državne vlasti i uprave nalazili su se članovi KPJ.“ U to vrijeme svi ovi organi su u višepartijskim sistemima bili depolitizirani.

Srdačne čestitke autoru, koji je mnogo uradio i još više obećava u oblasti sigurnosti. Čestitam i izdavaču koji će u svoj opus uključiti ovakvu vrhunski vrijednu knjigu. Čestitam i recenzentima prof. dr. Mirku Pejanoviću, prof. dr. Marku Attili Hoareu i doc. dr. Edini Bećirević.